

MA'MURIY SUDLAR FAOLIYATIDAGI ISLOHOTLAR

Sattarov Alisher Nurmaxammatovich

Toshkent shahar yuridik texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yangi O'zbekistonni barpo etishda amalga oshirilayotgan bir qator muhim islohotlar shu jumladan sud-huquq tizimidagi yangiliklar va Sud -zimmasiga davlat hokimyatining bo'g'inlaridan biri - Sud hokimyatini amalga oshirish yuklangan organ ekanligi haqida ma'lumotlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Sud hokimiyati, demokratik islohotlar, "bir sud - bir instansiya", elektron sud, appelyatsiya, Konstitutsiya va qonunlar.

Kirish

O'zbekistonda ma'muriy sudlar faoliyatini takomillashtirish bo'yicha so'nggi yillarda keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu islohotlar, asosan, fuqarolar va tadbirkorlarning huquqlarini himoya qilishni kuchaytirish, sud ishlarini shaffof va adolatli yuritish, shuningdek, ma'muriy sud tizimini xalqaro standartlarga moslashtirishga qaratilgan

Asosiy islohotlar:

1. Ma'muriy sud tizimining mustaqilligini oshirish

2017-yilda O‘zbekistonda Ma’muriy sudlar tashkil etilib, fuqarolar va yuridik shaxslarning davlat organlari bilan bog‘liq nizolarini ko‘rib chiqish uchun alohida sud tarmog‘i shakllantiriladi.

Ma’muriy sudlar iqtisodiy va fuqarolik sudlaridan ajratilib, ular uchun maxsus yurisdiksiya belgilandi.

2. Fuqarolar huquqlarining himoyasini kuchaytirish

Davlat organlarining qarorlariga nisbatan fuqarolar va tadbirkorlarning shikoyat qilish huquqlari kengaytirildi.

Sud ishlarini ko‘rib chiqishda taraflarning huquqlari aniq belgilandi va fuqarolarga ma’muriy organlarning noqonuniy qarorlarini bekor qilishga oid imkoniyatlar yaratildi.

3. Sud jarayonlarida ochiqlik va shaffoflikni ta’minlash

Sud jarayonlarining onlayn shaklda o‘tkazilishi va elektron hujjat almashinuvi yo‘lga qo‘yildi.

Sud qarorlarini ommaga ochiq e‘lon qilish va ularning ijrosini ta’minlash tizimi kuchaytirildi.

4. Apellyatsiya va kassatsiya jarayonlarini soddalashtirish

Fuqarolar va tadbirkorlar sud qarorlaridan norozi bo‘lsa, yuqori instansiyalarga murojaat qilish imkoniyatlari kengaytirildi.

Ma’muriy sudlar faoliyatini takomillashtirish uchun sudyalarning malakasini oshirish va ularning mustaqilligini ta’minlash choralari ko‘rildi.

5. Xalqaro tajribaga moslashtirish

Ma'muriy sudlov bo'yicha Germaniya, Fransiya, Janubiy Koreya kabi ilg'or davlatlarning tajribalari o'rganilib, milliy qonunchilikka moslashtirildi.

Sud tizimini yanada demokratlashtirish va sud-huquq islohotlarini xalqaro normalarga moslashtirish ishlari olib borilmoqda.

Ushbu islohotlar natijasida fuqarolar va tadbirkorlarning huquqlari yanada mustahkam himoya qilinmoqda, ma'muriy organlarning qonunga rioya qilishi ustidan nazorat kuchaymoqda hamda sud tizimi samaradorligi oshmoqda.

Sud (slavyancha so'z bo'lib — "ish" degan ma'noni bildiradi.) — odil sudlovni amalga oshiruvchi davlat organi hisoblanib, muayyan davlatning qonunlariga asosan protsessual tartibda jinoiy, fuqarolik, ma'muriy va boshqa toifadagi ishlarni hal qiladi. Ayrim shaxslar o'rtasida, ular bilan davlat idoralari, korxona, muassasa, tashkilot ma'muriyati, jamoat birlashmalari o'rtasida mulkiy va nomulkiy nizolarni, qonunbuzarliklarga doir ishlarni ko'rib chiqadi. Fuqarolarning huquq va erkinliklarini yoki yuridik shaxs hisoblangan har qanday turdagi korxona, muassasalar, tashkilot huquqlari va qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini himoya qiladi.

Sud tizimi hozirgi O'zbekiston hududida davlatchilikka xos ko'p asrlik tarixga ega. Sud faoliyatini qadimdan xalq madaniyati, an'analari va ma'naviy negiziga asoslanib, obro'-e'tiborli, katta hayotiy tajribaga ega bo'lgan kishilar amalga oshirishgan. Ular chiqargan qarorlar har qanday shubhadan xoli va barcha uchun majburiy hisoblangan. O'zbekistonda qariyb o'n uch asr davomida shariat qonunlariga amal qilgan qozilik sudi hamda xalq urf-odatlarini va an'analari suyanib qaror qabul qilgan biylar sudi mavjud bo'lgan.

Mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirish masalasida 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida ham o'z aksini topgan. Ushbu strategiyada mulkiy huquqlarning daxlsizligini ishonchli himoya qilish hamda davlat organlarining

mulkiy munosabatlarga noqonuniy aralashuvini cheklash qiynoqni oldini olish bo'yicha preventiv mexanizmlarni takomillashtirish va ushbu yo'nalishda maxsus qonun qabul qilish, sud tizimini bosqichma - bosqich raqamlashtirish ham ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Ma'muriy sudlarning tashkil qilinishi sudlarda mavjud bo'lgan yuqori yuklamani yengillashtirish, sudyalarning o'z faoliyatiga jiddiy mas'uliyat bilan yondashishiga keng imkon yaratadi. Ya'ni jismoniy va yuridik shaxslar bilan ishlashda ularning har bir talabini chuqur tahlil qilish, qabul qilinayotgan sud hujjatini tayyorlashda uni jamoatchilikka huquq va majburiyatlari tushunarli bo'ladigan, sud qarorining barqarorligiga shubha tug'dirmaydigan, sud qarori ustidan shikoyat qilinishiga hojat qoldirmaydigan darajaga yetkazish borasida keng imkoniyatlar yaratiladi.

Fuqarolik sudlari amaliyotida mansabdor shaxslarning xatti-harakatlari va qarorlari ustidan qilingan shikoyat bilan bog'liq nizolar ham kam emas.

Yuqorida qayd etilganlardan ham ko'rinadiki, O'zbekistonda ma'muriy sudlarni tashkil etish uchun zaruriy ehtiyoj mavjud.

Shu o'rinda dunyo tajribasiga e'tibor qaratsak, Germaniya va Rossiya davlatlarida ma'muriy sudlar taraflardan biri ijro hokimiyatining organi, o'zini o'zi boshqarish idoralari, ularning mansabdor shaxslari yoki xizmatdagi shaxslar vakolatiga ega boshqa sub'yektlar bo'lgan ishlarni ko'radi.

Bunday nizolar doirasiga, jumladan, jismoniy va yuridik shaxslarning mansabdor shaxslar xatti-harakatlari, qarorlari ustidan berilgan shikoyatlari; shaxsni davlat idorasiga ishga qabul qilish yoki bo'shatishga doir nizolar; saylov, referendum bilan bog'liq nizolar; nafaqa va boshqa ijtimoiy to'lovlar; urush nogironlari huquqlari; ishsizlikdan himoyalani; bepul tibbiy va yuridik yordam olish; qonun hujjatlari ustidan berilgan shikoyatlar kiradi. Ayni chog'da, ma'muriy sudlar vakolatlariga Konstitutsiyaviy sudlar tomonidan chiqarilgan

hujjatlar; jinoiy javobgarlik va korxonaning ichki tartib-qoidolari bilan bog'liq ishlar taalluqli emas.

O'zbekiston Respublikasida odil sudlov faqat sud tomonidan amalga oshiriladi. Sudyalar mustaqildirlar, faqat qonunga bo'ysunadilar. Sudyalarning odil sudlovni amalga oshirish borasidagi faoliyatiga biror bir tarzda aralashishga yo'l qo'yilmaydi va bunday aralashuv qonunga muvofiq javobgarlikka tortishga sabab bo'ladi. Shuningdek, Konstitutsiyamizning 111 - moddasida "O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi Sudyalar hamjamiyatining organi bo'lib, u O'zbekiston Respublikasida sud hokimyatining mustaqilligi konstitutsiyaviy prinsipga rioya etilishini ta'minlashga ko'maklashadi. O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashini tashkil etish va uning faoliyatini tartibga solish qonun bilan belgilanadi" -deb qayd qilingan.

Sudyalar oliy kengashiga konstitutsiyaviy maqom berilganligi unga yuklatilgan vazifalarni mustaqil va samarali amalga oshirilishining muhim konstitutsiyaviy kafolati hisoblanadi. Qayd etish joizki, xalqaro standartlarda butunlay alamga oshiruvchi organ maqomi konstitutsiyaviy tartibga solishi yuksat e'tirof etiladi. Shuning uchun ham ko'pgina rivojlangan demokratik davlat konstitutsiyalari bunday vazifalarni amalga oshiruvchi organlar faoliyatini tartibga soluvchi normalarni o'zida ifodalagan. Bu yerda yana bir e'tiborli jihat shundaki, mazkur organni tashkil etish va uning faoliyati davlat boshlig'i farmoyishi bilan tasdiqlangan nizom asosida emas, balki qonun bilan belgilanishidir. Biz bilamizki, qonunlar eng muhim va barqaror ijtimoiy munosabatlarni tartibga solib, oliy davlat vakillik organi tomonidan deputatlar va senatorlar ishtirokida bir necha va davomli muhokamalardan, turli ekspertizalardan o'tib qabul qilinadi hamda Prezident tomonidan imzolaniib, matbuotda e'lon qilingachgina kuchga kiradi.

So'zim davomida, bu sohada eng katta qulaylikni yaratib bergan tizim O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi tomonidan yaratilgan My.sud.uz elektron sud xizmati portali bo'ldi.

Bu portal orqali birinchidan, agar fuqarolarda ariza, taklif, shikoyat yoki hal etilmagan muammolar mavjud bo'lsa, fuqarolik, jinoyat yoki iqtisodiy sud bo'lishidan qat'iy nazar, ushbu sudga murojaatni elektron tarzda yuborishi mumkin.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, hozirgi kunda Yangi O'zbekistonning yangi qiyofasi puxta o'ylangan, aniq madsadli va strategik islohotlar natijasida jahon maydonida o'z munosib o'rniga ega bo'layotgan davlatlar qatoridadir. Ishonamizki, Yangi O'zbekiston jahon maydonida har qachon ham har tomonlama kuch-qudratli, salohiyatli va tinch - farovon mamlakatga aylanadi. Shu o'rinda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev aytganidek: "Bugungi kunda biz erishgan eng muhim natija ham aslida shu - demokratik islohotlarimizdir"

Qo'shimcha qiladigan bo'lsak, bugungi kunimizni raqamlashtirilgan texnologiyalarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi, shunday ekan nafaqat sud-huquq tizimidagi, balki barcha jabhadagi islohotlar bilan bir qatorda raqamlashtirish ham ma'lum ma'noda keng imkoniyatlar va qulayliklar yaratadi. Ya'nikim, bu orqali sud -huquq sohasini ham anchayin isloh qilish va korrupsion holatlarni oldini olish ham mumkin. Su o'rinda mening fikrimcha, Sud sohasi jazolovchi organ emas, inson haq-huquqlarini himoya qiluvchi organga aylantirilishi lozim. Sud jarayonini yanada shaffof va demokratik ruhda olib borilishi uchun esa sudya maslahatchilari tarkibiga tegishli tashkilot vakillaridan emas, balki huquqiy sohadan xabari bor bo'lgan ko'ngilli oddiy fuqarolarni ham jalb etish lozim. Buning natijasida sudya va ayblanuvchi o'rtasida hech qanday shaxsiy manfaat bo'lmasligi va sudya tomonidan qabul qilinadigan qaror yanada adolatli va oqilona bo'lishiga zamin bo'ladi. Shu o'rinda Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek: "Sudyaning ongida - adolat, tilida - haqiqat, dilida esa poklik bo'lishi shart".

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. "Sud-huquq tizimini yanada isloh qilish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish kafolatlarini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risidagi" prezident farmoni.
2. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi sud tizimi tuzilmasini tubdan takomillashtirish va faoliyati samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi" farmoni.
4. Sud va huquqni muhofaza qiluvchi organlar fan-darsligi. (Toshkent-2020).
5. www.lex.uz
7. www.xs.uz
8. www.gazeta.uz